

บทที่ 7

อนาคตของงานศิลปะวิดีโอ อาร์ต และบทสรุป

ผลงานวิดีโอ อาร์ต เท่าที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีอยู่ประมาณ 3-5 งาน จากศิลปินไม่กี่ราย ซึ่งต่างคนก็ทำงานเพียงคนละ 1 งาน ยังไม่ได้ทำต่อเนื่อง งานวิดีโอของ ผศ. อภินันท์ โปษยานันท์ กินเวลาห่างจากผลงานของคุณวสันต์ สิทธิเขตต์ ถึงเกือบ 10 ปี โดยในช่วง 10 ปีนั้น ก็ได้ปรากฏผลงานวิดีโอ อาร์ต ของผู้ใดอีก ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้พอจะเป็นดัชนีบ่งชี้สภาพของงานวิดีโอ อาร์ต ในเมืองไทย ได้เป็นอย่างดีว่า เป็นงานศิลปะที่เติบโตค่อนข้างช้าในบริบทของสังคมไทย การเติบโตของงานประเภทนี้เป็นไปอย่างขาดวิน ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า ไม่เติบโตเลย ไม่มีการคลี่คลาย ไม่มีการสืบสานทางศิลปะ และแทบจะไม่มีผู้ปฏิบัติ อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ทั้งจากตัวศิลปิน, สภาพของวงการศิลปะ และสภาพวัฒนธรรมของสังคมไทย ในเมื่อปัจจุบันและอดีตของงานวิดีโอ อาร์ต คืบคลานไปได้อย่างรวดเร็วเช่นนี้ ก็น่าจะเป็นตัวบอกถึงอนาคตของตัวเองได้บ้าง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นและการวิเคราะห์อนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต จากคณาจารย์ และนักวิชาการทางศิลปะหลายท่าน เพื่อเป็นการวินิจฉัยและเป็นการมองแนวโน้ม และทิศทางของงานศิลปะประเภทนี้ในอนาคต โดยได้รับความกรุณาจากคณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ ในการสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตของวิดีโอ อาร์ต ไว้ 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดการมองอนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต จากมุมมองของนักวิชาการทางศิลปะและอาจารย์
2. แนวคิดการมองอนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต จากมุมมองของศิลปิน
3. แนวคิดการมองอนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต จากมุมมองทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษา

1. อนาคตของงานศิลปะวิดีโอ อาร์ต : การมองจากมุมมองของนักวิชาการศิลปะ และคณาจารย์ผู้สอนศิลปะ

ในการสรุปประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากคณาจารย์และนักวิชาการ ดังรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์วิชัย สิทธิรัตน์ คณะจิตรกรรม, ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร คณะจิตรกรรม, ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. อาจารย์ศุภชัย สุขชีโชติ วิทยาเขตลาดกระบัง
4. อาจารย์สุธี คุณณาวิชยานนท์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. อาจารย์สมศักดิ์ เชาว์ธาดาพงศ์ วิทยาเขตลาดกระบัง
6. อาจารย์โชคชัย ตักโพธิ์ คณะศิลปหัตถกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษา อุดรราชธานี
7. อาจารย์ศรารุธ ดวงจำปา คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร
8. คุณนิตติ วัตุยา ศิลปิน
9. อาจารย์พิชิต ตั้งเจริญ มหาวิทยาลัยศิลปากร
10. อาจารย์สันติ อิศโรธกุล
11. คุณวิจิตร อภิชาติเกรียงไกร บรรณาธิการหนังสือศิลปะ Art Record In Thailand
12. อาจารย์วิโชค มุกดามณี คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในการรวบรวมความคิดเห็นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เข้าช่วย ซึ่งได้สรุปผลการวิเคราะห์ที่ออกมาดังนี้

1.1 ความสำคัญของวิดีโอและความสัมพันธ์กับศิลปะ

สื่อวิดีโอและผลงานวิดีโอ อาร์ต มีความสัมพันธ์กับสังคมสมัยใหม่ที่ มีนวัตกรรมมากมาย และมนุษย์มีชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมนี้ เมื่อเกิดมี สื่อวิดีโอขึ้นมา ศิลปินก็รับรู้ เกิดความคิดและจินตนาการไปด้วย จึงนำไปทำงาน เนื่องจากวิวัฒนาการของศิลปะนั้นวิวัฒนาการไป พร้อม ๆ กับความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นผลพวง จากการสื่อสารมวลชนที่ทำให้สื่อทวีความสำคัญมากขึ้น กลายเป็น สิ่งแวดล้อมในสังคมไป ซึ่งมีผลต่อศิลปะ การใช้สื่อวิดีโอของศิลปิน จึงเป็น เรื่องธรรมดาและเป็นธรรมชาติมากที่สุด เมื่อเกิดมีอะไรขึ้น ในสังคม ศิลปินก็จะมีปฏิกิริยาตอบรับ ซึ่งเป็นลักษณะของศิลปินอยู่ แล้ว นอกจากนี้ มนุษย์ในยุคนี้ก็ชินและ "ติด" สื่อเคลื่อนไหวอย่าง โทรทัศน์อยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้กลายเป็นปกติวิสัยที่ศิลปินสมัยนี้จะหยิบ สื่อสมัยใหม่มาใช้ และอาจจะ เนื่องจากว่า วัสดุเกือบทุกชนิดศิลปิน นำเอาไปใช้หมดแล้ว ไม่มีอะไรแปลกใหม่มากไปกว่านี้จึงหันมาใช้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์บ้าง

1.2 ข้อได้เปรียบ-ข้อจำกัดของงานวิดีโอ

- 1.2.1 สื่อวิดีโอเป็นสื่อในการถ่ายทอดผลงานของศิลปิน สามารถ นำนำมารองรับการแสดงออกทางศิลปะได้ โดยเฉพาะใน ยุคปัจจุบันที่มีการให้ความสำคัญกับศิลปะในฐานะแนวความคิด มากกว่าศิลปะในฐานะวัตถุ นอกจากนี้ สื่อวิดีโอก็สามารถ เข้าถึงผู้ชมได้ง่ายและรวดเร็ว เนื่องจากมีภาพ มีเสียง มี การเคลื่อนไหว ทำให้เกิดความตื่นเต้นในการชมงานได้ ผู้ชมจะรับรู้ได้เร็วกว่าชมและ เข้าใจงานจิตรกรรมหรือ ประติมากรรมซึ่งเป็นงานนิ่ง ต้องใช้เวลาและสมาธิสูง ในการชม

- 1.2.2 งานวิดีโอ อาร์ต เป็นหัวหอกที่ทำให้เกิดมิวสิกวิดีโอ ช่วยบุกเบิกวิธีการและเทคนิคในเรื่องภาพยนตร์
- 1.2.3 งานวิดีโอเป็นงานที่ผู้ชม "สัมผัส" ไม่ได้ ไม่มีความใกล้ชิด ไม่มีมิติในเรื่องของพื้นผิว (Texture) และการสัมผัส (Tectile Quality) เหมือนงานศิลปะประเภทอื่น ๆ เป็นงานที่ไม่ถาวร ผู้ชมจะต้องรับชมในเวลาจำกัดขึ้นอยู่กับกาเปิด-ปิดเครื่องวิดีโอ และความยาวของงาน ไม่เหมือนงานจิตรกรรมหรือประติมากรรมที่จะชมเมื่อไหร่ก็ได้ ย้อนกลับมาชมตอนไหนก็ยังอยู่ในสภาพอย่างนั้น
- 1.2.4 งานวิดีโอขึ้นอยู่กับเทคนิคและศักยภาพของวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวไปได้เท่าใด วิดีโอก็ก้าวไปได้แค่นั้น จะทำงานนอกเหนือคุณสมบัติของตัวเองไม่ได้ จึงไม่เป็นอิสระมากมาย
- 1.3 คุณสมบัติของศิลปินที่จะเป็นวิดีโอ อาร์ติสต์
- 1.3.1 ศิลปินที่จะทำงานด้วยสื่อวิดีโอควรมีทักษะและประสบการณ์ศิลปินที่จะเป็นวิดีโอ อาร์ติสต์จริงๆ จะต้องมีความรู้ในเรื่องวิดีโออย่างดี ต้องเรียนและเป็นธรรมชาติของตัวเองจริงๆ ซึ่งก็จะทำให้ทำงานได้ต่อเนื่อง มีการพัฒนาไปได้ เพราะสื่อวิดีโอมีลักษณะพิเศษในตัวเอง ศิลปินจะต้องถ่ายทำเป็น และควบคุมเครื่องมือได้อย่างเป็นนายของเครื่องมือจริงๆ
- 1.4 อนาคตของวิดีโอ อาร์ต

ในกรณีนี้ อาจารย์และนักวิชาการหลายท่านให้ความคิดเห็นแตกต่างกันไป เป็น 3 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 งานวิดีโอ อาร์ต อาจจะไม่เดินต่อไปได้ แต่ต้องใช้เวลา เนื่องจากการทำงานวิดีโอ ไม่ใช่เรื่องง่าย และมีปัจจัยมากกำหนดมางบประมาณและโอกาสที่ศิลปินแต่ละคนมีก็ไม่เท่ากัน

กรณีที่ 2 งานวิดีโอ อาร์ต จะมีชีวิตอยู่ได้แค่ช่วงสั้น ๆ เท่านั้น เนื่องจากในเมืองไทย งานประเภทนี้เป็นแค่กระแสแฟชั่น ต่อไปก็จะเปลี่ยนไปเป็นอย่างใหม่ และเป็นงานช่วงสั้น ๆ ก็จะไม่นิยมกันต่อเหมือนงาน ป๊อปอาร์ต หรืองานออปติคัล อาร์ต (Optical Art)

กรณีที่ 3 งานวิดีโอ อาร์ต อาจจะไม่เดินต่อไปอีก หรือเป็นไปได้ แต่ยากมากที่จะเดินต่อไป เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

- 3.1 งานวิดีโอ อาร์ต เป็นสื่อที่ค่อนข้างมีความจำกัดในตัวเอง คือขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสามารถของเทคโนโลยี
- 3.2 ข้อจำกัด, ทักษะและความรู้จริงด้านวิดีโอ ของคนทำงานศิลป์มีไม่มากนัก
- 3.3 ไม่เป็นที่นิยมในประเทศไทย
- 3.4 งานวิดีโอขาดรากฐานทางวัฒนธรรม ศิลปะที่จะพัฒนาต่อไปได้ในสังคมไทยจะต้องผสมกลมกลืนกับสังคมและวัฒนธรรม ถ้าไม่ผสมกันได้ สังคมก็จะไม่สนใจและทอดทิ้ง

- 3.5 ศิลปินไทยและนักเรียนศิลป์ไม่มีความรู้ในสื่อนี้ และ
ผู้ที่รู้เรื่องทางวิดีโอก็ไม่ใช่คนที่สนใจจะทำงานศิลปะ
- 3.6 ในงานศิลป์ที่ไม่มีหนทางในการรับค่าตอบแทน
สำหรับศิลปินเพื่อดำรงชีพหรือลงทุนต่อไปได้ ศิลปิน
จะไม่อยากทำ

1.5 อุปสรรคและปัจจัยในการเจริญเติบโตของงานวิดีโอ อาร์ต

- 1.5.1 ภาครัฐ, เอกชน และประชาชนทั่วไปให้ความสนใจวงการ
ศิลปะไม่มากเท่าที่ควร ทำให้การพัฒนาหลาย ๆ อย่างใน
วงการศิลปะไม่ก้าวหน้า
- 1.5.2 บุคลากรในด้านต่าง ๆ ในวงการศิลปะยังไม่พร้อมและ
มีไม่พอที่จะก้าวให้ทันกับงานศิลป์ประเภทนี้ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
ก็ยังไม่มีการเลออร์ที่จะจัดแสดงงานประเภทวิดีโอได้อย่างดี
ก็ยังไม่มีการจัด
- 1.5.3 ศิลปินที่สร้างสรรค์งานจริงจังมีน้อย
- 1.5.4 สังคมยังไม่เข้าใจคุณค่าของศิลปะเพียงพอ สังคมยังมองศิลปะ
ในแง่ของความสวยงาม ศิลปะที่มีคุณค่าในสายตาของสังคม
คือผลงานราคาแพง ทำให้ศิลปะแนวความคิดและมีรูปลักษณ์
แปลก ๆ อย่างวิดีโอเกิดได้ยาก สังคมไม่เห็นคุณค่า ไม่เข้าใจ
งานศิลป์พอ
- 1.5.5 ศิลปินไทยยังดำรงชีพจากงานศิลปะแต่อย่างเดียวไม่ได้ ถ้า
ศิลปินทำแต่งงานวิดีโอที่สังคมไม่เข้าใจ ก็จะไม่สามารถดำรงชีพ
อยู่ได้ ศิลปินจึงต้องหาทางเลี้ยงชีพด้วยการทำงานศิลปะแบบอื่น
มากกว่า
- 1.5.6 กลุ่มผู้สนใจงานศิลปะมีน้อย ผู้ที่ดูงานศิลป์รู้เรื่องมีไม่มาก
- 1.5.7 งานประเภทนี้ขาดรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมตนเอง

- 1.5.8 ภายในวงการศิลปะเองมีปัญหา มาก มีความขัดแย้งกันเองสูง ทำให้วงการไม่ก้าวหน้า ผลงานแบบใหม่ ๆ ชะงักงันเพราะคนในวงการไม่ให้ความสนใจ
- 1.5.9 สถาบันการศึกษาศิลปะไม่มีการเรียนการสอนงานวิดีโอ
- 1.5.10 อุปกรณ์, เครื่องมือ และเทคโนโลยีในการทำงานประเภทนี้ในเมืองไทยราคาแพงมาก ซื้อมาขายไป ปล่อยให้ศิลปินท้อและไม่สนใจด้วย
- 1.5.11 ศิลปินยังมีความรู้, ทักษะ และประสบการณ์ในงานประเภทนี้ไม่มากพอ

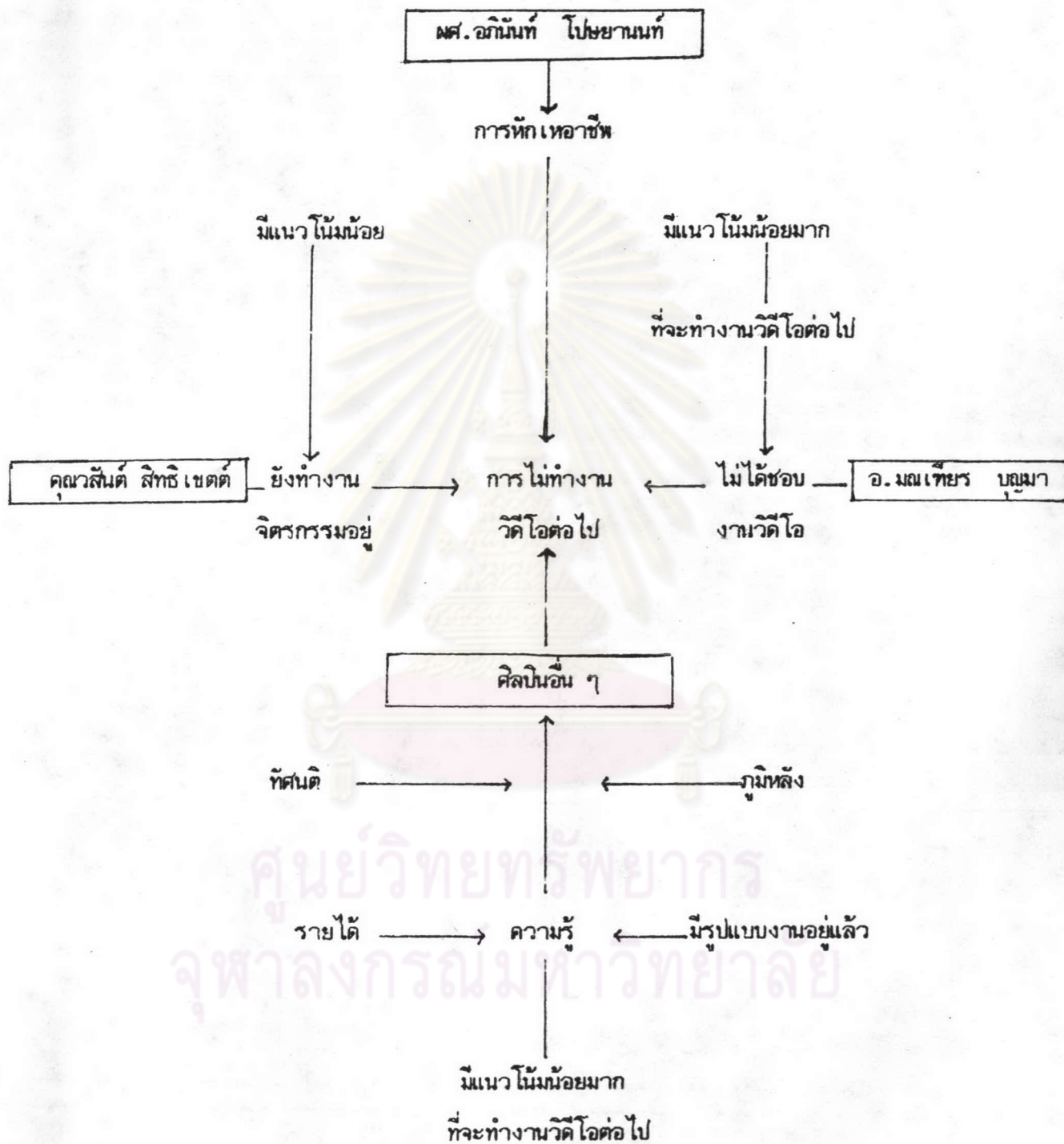
อนาคตของวิดีโอ อาร์ต : การมองจากมุมมองของศิลปิน

การที่ศิลปะชนิดใดจะเจริญเติบโตและมีการคลี่คลายพัฒนาต่อไปได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ตัวศิลปินซึ่งเป็นผู้สร้างงานศิลปะขึ้นมาที่จะสืบสานแนวทางศิลปะชนิดใดชนิดหนึ่งต่อไป เปรียบเสมือนพระศาสนาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดศาสนาให้ดำรงอยู่นั่นเอง งานศิลปะวิดีโอ อาร์ต ในเมืองไทยเกิดมาจากการได้ศึกษา ได้รู้ ได้เห็น งานศิลปะของตะวันตก ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าศิลปินทั้ง 3 รายที่ทำงานวิดีโอ อาร์ต ต่างก็มีประสบการณ์ในการเดินทางไปต่างประเทศก่อนที่จะมาทำงานวิดีโอ อาร์ต ผศ.อภิรักษ์ ผ่านการศึกษาศิลปะชั้นปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อ.มณฑิธร ผ่านการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส คุณวสันต์ สิทธิเขตต์ เดินทางไปประเทศเยอรมันก่อนที่จะกลับมาทำงานวิดีโอ อาร์ต จึงอาจกล่าวได้ว่า การกำเนิดของงานวิดีโอ อาร์ต ในเมืองไทยเป็นผลงานเต็มตัวชนผ่านมาทางประสบการณ์ตรง (direct experience) ของศิลปินมากกว่าที่จะเป็นการพัฒนาคลี่คลายมาจากศิลปะรูปแบบอื่น ๆ และเมื่อศิลปินได้ทำงานวิดีโอ อาร์ต แล้ว ก็ปรากฏว่าขณะนี้ยังไม่มียานวิดีโอ อาร์ต เพิ่มขึ้นอีกเลย และงานวิดีโอของศิลปินทั้ง 3 รายนั้น ทั้งเวลาห่างกันถึงเกือบ 10 ปี (ผลงานของ ผศ.อภิรักษ์ (2528) ผลงานของคุณวสันต์ และ อ.มณฑิธร (2535) หลังจากการ

ทำงานวิดีโอ อาร์ต ของศิลปินทั้ง 3 ราย ปรากฏว่าไม่ได้มีผู้ใดทำงานวิดีโอขึ้นมาอีก ผศ. อภินันท์เปลี่ยนอาชีพมาเป็นอาจารย์และนักวิจารณ์ศิลปะซึ่งไม่ได้ทำงานศิลปะอีกและนับตั้งแต่ประมาณปี 2528 เป็นต้นมา คุณวสันต์ สิทธิเขตต์ กลับมาทำงานจิตรกรรมและงานสื่อผสมแบบเดิม ดังเช่นในงานชุด "ผมรักวัฒนธรรมไทย" (2538) และคุณวสันต์ได้เล่าเพิ่มเติมว่า ประมาณเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ปี 2538 จะจัดแสดงงานศิลปะอีกชุดหนึ่งซึ่งจะเป็นงานจิตรกรรมเช่นกัน งานของ อ. มณฑิเยร์ ในปี 2537-2538 เป็นผลงานสื่อผสมและติดตั้งจัดวางโดยเน้นวัสดุท้องถิ่น วัสดุธรรมชาติ เช่น กระจ่างต้นไม้ กลีบดอกบัวชูปทอง แนวความคิดของงานก็ยังคงเป็นแนวความคิดในเรื่องการตีความปรัชญาทางพุทธและความเชื่อในทางศาสนาเช่นเดิม จากมุมมองของตัวศิลปินในเรื่องอนาคตของวิดีโอ อาร์ต และจากการติดตามผลงานภายหลังของศิลปิน พบว่า ศิลปิน 2 รายค่อนข้างปฏิเสธที่จะทำงานวิดีโอ อาร์ต ต่อเนื่อง ผศ. อภินันท์เปลี่ยนอาชีพไปแล้ว ส่วน อ. มณฑิเยร์ ก็กล่าวว่า ตนเองไม่ได้ชอบสื่อวิดีโอ... "ผมไม่ได้เกิดมาจากตรงนั้น (งานวิดีโอ อาร์ต) งานของผมเป็นการสะท้อนความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ พิธีกรรม เสียมากกว่า..." (มณฑิเยร์ บุญมา, สัมภาษณ์ 18 ต.ค. 37) ส่วนคุณวสันต์ก็มีแนวโน้มว่ายังจะทำงานจิตรกรรมไปอีกนาน (ดูจากผลงานปัจจุบันและโครงการต่อไป) ก่อนที่จะมีการตัดสินใจในกรณีการทำงานวิดีโอในอนาคต กล่าวโดยสรุปว่า ศิลปินทั้ง 3 รายมีแนวโน้มค่อนข้างน้อยมากที่จะทำงานวิดีโอ อาร์ต ต่อไปอีกซึ่งก็หมายความว่า งานวิดีโอ อาร์ต จะขาดช่วงและยังไม่มีมีการคลี่คลายต่อไป นอกจากจะมีศิลปินอื่น ๆ ที่ทำงานวิดีโอขึ้นมา

สำหรับในส่วน of ศิลปินอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำงานวิดีโอ อาร์ต 10 รายตามที่ได้สัมภาษณ์ไปนั้น ปรากฏว่า ทั้ง 10 ราย มีแนวโน้มน้อยมากที่จะทำงานวิดีโอ อาร์ต ขึ้นมาบ้าง โดยในบางรายนั้นเกือบจะเป็นไปไม่ได้เลยทีเดียวซึ่งมีสาเหตุมาจากทัศนคติส่วนตัวที่เปลี่ยนแปลงยาก, ฐานะ และรูปแบบงาน ศิลปะที่ศิลปินถือปฏิบัติอยู่ ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยแบบจำลองต่อไปนี้

แบบจำลองที่ ๔ แบบจำลองการคาดเดาแนวโน้มของงานวิดีโอ อาร์ต จากมุมมองของศิลปิน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในกลุ่มศิลปินทั้ง 13 รายนั้น มีแนวโน้มน้อย-ค่อนข้างน้อยมาก จนถึงขั้นไม่มีแนวโน้มที่จะทำงานวิดีโอ อาร์ต

ทางด้านความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อวิดีโอ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของศิลปินมาดังนี้

1. ความสำคัญของสื่อวิดีโอและความสัมพันธ์กับศิลปะ

กลุ่มศิลปินที่ทำวิดีโอ อาร์ต มีความเห็นดังนี้

- ผศ. อภินันท์ โปษยานนท์ - สื่อวิดีโอที่ตนเองใช้ในงานนั้น เป็นแค่สื่อทดลอง เป็นสื่อทางผ่านของศิลปิน สื่อเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กับศิลปะตลอดมา วัสดุทุกอย่างถูกนำมา รับใช้ศิลปะมามากมายแล้ว
- คุณวสันต์ สิทธิเขตต์ - สื่อวิดีโอก็เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ศิลปินจะเอามาใช้ ได้นอกเหนือไปจากวัสดุอื่น ๆ เทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กับศิลปะตั้งแต่ยุคดาดา (Dada) ศิลปิน ดาดาก็ใช้สื่อทุกอย่างเช่นกัน จนยุคปัจจุบัน ทุก ๆ สิ่งก็สามารถนำมาทำเป็นศิลปะได้
- อ. มณเฑียร บุญมา - การใช้สื่อวิดีโอของตนเองเป็นการกระทำตามโอกาส เวลา และเงื่อนไข ซึ่งได้รับเชิญจากบริษัทโตชิบา การใช้สื่อวิดีโอของศิลปินจึงเป็นการถ่ายทอดความคิด มาใส่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีมีอิทธิพล กับชีวิตมากและมีอิทธิพลกับศิลปะมากด้วยเช่นกัน สิ่ง ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา ศิลปินสามารถเอามา

ใช้ได้หมด

กลุ่มศิลปินที่ไม่ได้ทำวิดีโอ อาร์ต มีความเห็นซึ่งสามารถสรุปรวมได้ดังต่อไปนี้

1. สื่อวิดีโอเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทุกคนสามารถเป็นเจ้าของสื่อวิดีโอได้ แต่ทุกคนไม่สามารถเป็นเจ้าของงานศิลปะได้ ถ้าถ่ายเทงานศิลปะไปอยู่ในรูปของม้วนเทป วิดีโอและมีการซื้อขายกันได้ในรูปแบบของการผลิตสื่อมวลชน (mass product) ทุกคนก็จะสามารถเป็นเจ้าของงานศิลปะได้ สามารถชมงานศิลปะได้ ศิลปินอาจจะถ่ายบันทึกผลงานจิตรกรรมหรืองานแบบอื่น ๆ ลงไปในวิดีโอ ตัดต่อให้น่าสนใจ มีการสัมภาษณ์ศิลปินใส่ลงไปในการถ่ายทำด้วย ก็จะเป็นสิ่งที่น่าสนใจ
2. ศิลปะและเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่สามารถไปด้วยกันได้แต่ไม่เสมอไป ในบางกรณีจะเป็นการด้านความรู้ลึกของศิลปินถ้าศิลปินมิได้ชอบงานประเภทนี้
3. สื่อวิดีโอถูกนำมาใช้เพื่อความบันเทิงมากกว่ากรณีอื่น ๆ

สรุปแล้ว ศิลปินทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า สื่อวิดีโอเป็นสื่อที่น่าสนใจและน่าทดลอง แต่การนำมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลแต่ละบุคคลไปว่ามีความพร้อมและความชอบสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากน้อยแค่ไหน ศิลปินที่มีได้ชื่นชอบการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็จะไม่นำมาใช้แต่ก็สามารถที่จะชื่นชมงานที่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นได้

2. อนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต จากมุมมองของศิลปิน

ในกรณีนี้ ผู้วิจัยได้สรุปรวมข้อคิดเห็นของศิลปิน ดังต่อไปนี้

- 2.1 งานวิดีโอ อาร์ต ในเมืองไทยเกิดช้าและจะเติบโตได้ยาก เนื่องจากการลงทุน, งบประมาณ, วัฒนธรรมที่เป็นอุปสรรคสำคัญ
- 2.2 งานวิดีโอ อาร์ต จะมีการเติบโตน้อยมาก เนื่องจากศิลปินไทยชอบทำงานด้วยทักษะมือ (hand skill) มากกว่า แต่สื่อวิดีโอจับต้องไม่ได้ ต้องทำงานผ่านเครื่องควบคุมอย่างเดียว
- 2.3 งานวิดีโอ อาร์ต จะเติบโตยาก เนื่องจากเป็นงานที่ขายได้ยาก เวลาผู้ซื้อจะชมงานก็ต้องมาเปิดโทรทัศน์ต่างกับการซื้องานจิตรกรรมหรือประติมากรรมที่ผู้ซื้อสามารถเอาไปตั้งไว้ที่ใดก็ได้ และแลเห็นได้ตลอดเวลา
- 2.4 งานวิดีโอ อาร์ต จะเติบโตยาก เนื่องจากไม่เป็นที่สนใจของศิลปินไทยมากนัก ถึงแม้ว่าจะดูน่าสนใจ แต่การลงมือทำให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่ยากต้องเรียนรู้และศิลปินจะไม่อยากทำ จะทำในสิ่งที่ตนถนัดมากกว่า

อนาคตของวิดีโอ อาร์ต : การมองในแง่ผู้รับสาร (ผู้ชมงานศิลปะ)

ผู้ชมงานศิลปะนับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์และเผยแพร่งานศิลปะ ศิลปินมักจะคำนึงถึงผู้ชมงานอยู่ด้วยเสมอด้วยความคาดหวังที่จะได้ปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) ความเข้าใจอันดี, คำชมเชย และการยอมรับจากผู้ชม ตลอดจนการติดตามผลงานต่อไปด้วย ผู้ชมงานเองในฐานะผู้รับสารก็มีความคาดหวังที่จะได้สารที่ดีจากศิลปิน ซึ่งหมายถึง ผลงานที่มีคุณภาพ มีความแปลกใหม่ มีความสวยงาม และมีคุณค่า นอกจากผู้ชมจะต้องการสารจากตัวงานแล้วก็ยังคงต้องการสารจากตัวศิลปินอีกด้วยในแง่ความคิดเห็นที่ปรากฏในงาน แนวความคิดของ

ศิลปินและลักษณะบุคลิกของศิลปิน ในบางกรณี ผู้ชมมีส่วนสำคัญในการที่งานศิลปะแบบใดแบบหนึ่งจะเติบโตต่อไปได้หรือหยุดการเจริญเติบโต อย่างเช่น งานศิลป์ในรูปแบบอิมเพรสชันนิสม์ ไม่ว่าจะ เป็นงานสีน้ำ หรือสีน้ำมันค่อนข้างจะเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมงานศิลป์และผู้ซื้องานศิลป์อยู่มาก เนื่องจากมีความสวยงาม เหมาะสำหรับการประดับอาคารบ้านเรือน ซึ่งทำให้งานศิลป์ประเภทนี้มีจำหน่ายอยู่มาก มีการผลิตออกมามากดังที่ปรากฏอยู่ในแกลเลอรีทั่วไป หรือในกรณีผลงานในปี 2514 ของคุณถวัลย์ ดัชนี

ซึ่งเขียนรูปพระพุทธรูปเจ้าเปลือย(หันหลัง) รูปดังกล่าวทำให้ผู้ชมงานส่วนหนึ่งไม่พอใจเป็นอย่างมาก และแสดงปฏิกิริยาตอบกลับออกมาในรูปของการทำลายผลงานดังกล่าวในขณะที่เปิดการแสดงผลงานอยู่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลงานในสมัยต่อมาของคุณถวัลย์ ได้ลดความคึกคักลงโดยเขียนเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้าในอิริยาบถที่สงบ เน้นพระพักตร์ที่แสดงควมมีเมตตามากขึ้น ในกรณีของงานวิดีโอ อาร์ต นั้นเป็นที่สนใจของผู้ชมงานศิลปะค่อนข้างมากเนื่องจากเป็นของใหม่ แปลก สำหรับวงการศิลปะไทย อย่างเช่น งานวิดีโอ อาร์ต ชุด "สอนศิลป์ให้ไก่กรุง" ของ ผศ.อภิรักษ์ โปษยานนท์ ก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไป งานวิดีโอ อาร์ต ของคุณวสันต์ ก็ทำให้ผู้ชมตื่นตะลึงด้วยเนื้อหาที่รุนแรงทางด้านภาพ เช่น ภาพเปลือยกายของตัวศิลปินเอง ซึ่งงานจิตรกรรมอาจจะให้ความรู้สึกได้ไม่รุนแรงเท่านี้

มนุษย์ใน พ.ศ.นี้ เป็นกลุ่มชนที่เติบโตมาพร้อม ๆ กับโทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ มากมาย คึกคักและยอมรับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่สังคมมี เช่น วิทยุติดตามตัว โทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้คอมพิวเตอร์ กันอย่างแพร่หลาย ชื่นกับวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ ๆ ของสังคม เช่น การใช้ชีวิตแบบกลุ่มชนยuppies (Yuppies) การใช้ชีวิตในคอมพิวเตอร์นิยม การพักผ่อนหย่อนใจในห้างสรรพสินค้าที่มีทุกสิ่งทุกอย่าง ความบันเทิงรูปแบบใหม่ เช่น คาราโอเกะ เกมคอมพิวเตอร์ อาจจะกล่าวได้ว่ามนุษย์ใน พ.ศ. 2538 นี้แตกต่างจากมนุษย์ยุคก่อน ๆ มากในด้านทัศนคติ, ความรู้สึก และประสบการณ์ ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ในสังคมได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กลุ่มเด็กเล็กระดับประถมที่สามารถเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เล่นวิดีโอเกมได้อย่างคล่องแคล่ว ในขณะที่ผู้ใหญ่จะไม่สามารถเล่นได้ ซึ่งไม่ได้มาจากเหตุผลที่ว่าผู้ใหญ่เลยวัยที่จะเล่นแต่เพียงอย่างเดียว หากเนื่องจากความคุ้นเคยทางด้านประสาทสัมผัสเป็นสิ่งสำคัญ เด็กจะคุ้นเคยกับภาพที่เคลื่อนไหวตลอดเวลาและการควบคุมปุ่มกดบังคับภาพไปพร้อม ๆ กัน ปฏิกริยาระหว่างสายตากับการควบคุมปุ่มบังคับด้วยมือจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วฉับพลัน เนื่องจากเด็กในยุคนี้เติบโตมาพร้อมกับโทรทัศน์, คอมพิวเตอร์ วิดีโอ ซึ่งทำให้ลักษณะทางความคิดและจิตใจ (mentality) แตกต่างจากรุ่นผู้ใหญ่ซึ่งคุ้นเคยกับวัฒนธรรมการอ่าน การท่องจำมากกว่าที่ต้องใช้สมาธิสูง ดังนั้นจึงอาจจะมีความเป็นไปได้ที่ว่า ในอนาคตต่อไปลักษณะการเรียนรู้ด้วยภาพเคลื่อนไหวอย่างนี้จะมีมากขึ้น ผู้คนจะชินกับภาพเคลื่อนไหวมากขึ้น และเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่มีบทบาทมากขึ้น รูปแบบงานศิลปะก็อาจจะเปลี่ยนไป งานจิตรกรรมแต่อย่างเดี๋ยวอาจจะไม่ "เตะตา" ผู้ชมเท่ากับงานศิลปะที่มีภาพเคลื่อนไหวตลอดเวลาก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องขึ้นอยู่กับศิลปินด้วยว่า ศิลปินในอนาคตจะมีลักษณะเช่นไร หรือแนวโน้มของกระแสศิลปะอาจจะทวนกลับไปเป็นงานรูปแบบอื่น ๆ ก็เป็นไปได้

อนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต : การมองในด้านวัฒนธรรมควบคู่กับการศึกษา

อนาคตของงานศิลปะอย่างวิดีโอ อาร์ต ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างแน่นอน ในบทที่ 6 ผู้วิจัยได้กล่าวถึงยุคคลื่นลูกที่สามในสังคมไทยและการขาดกระบวนการแยกทางโลกออกจากทางศาสนา (Secularization) อันมีผลต่อบัจเจกบุคคลในสังคม ซึ่งก็คือศิลปินนั่นเองว่า ศิลปินมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีค่อนข้างไปในทางลบและภาคสารสนเทศยังไม่สามารถครอบคลุมไปได้ทุกส่วนและยังไม่มีอิทธิพลได้แรงมากนัก ในด้านวัฒนธรรมจะพบว่าความเชื่อหลักของสังคมในด้านความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมและพุทธ-ไสย ยังคงปรากฏอยู่ให้เห็นเด่นชัดแม้ว่าสังคมปัจจุบันจะเจริญล้ำหน้าไปด้วยวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งถ้านำแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ มาวิเคราะห์จะสามารถดังได้ว่า สังคมที่ยังไม่มีการแยกความเชื่อทางโลกออกจาก

ทางศาสนาและยังไม่มีการพัฒนาแนวคิดในเรื่องเหตุผล (Rationality) นั้น ยากที่จะพัฒนาเป็นสิ่งคสมัยใหม่ได้ และในการพัฒนาให้เห็นสิ่งคสมัยใหม่นั้นก็ต้องกระทำควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาการกล่าวตามแนวคิดของเวเบอร์แล้ว

สังคมไทยก็ยังไม่ใช้สิ่งคสมัยใหม่ เนื่องจากแนวคิดของคนไทยยังรวมทางโลกและทางศาสนา (พุทธ-ไสย) เข้าไว้ด้วยกันเสมอมา จนกลายเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมทางความคิดไป (Tradition) การรับเทคโนโลยีจากตะวันตกเข้ามานั้น ในแง่หนึ่งคือการรับตัววัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ และในอีกแง่หนึ่ง คือ การรับวัฒนธรรมบริบทและอุดมการณ์ (Ideology) ของตะวันตกเข้ามาด้วย ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า วิถีชีวิต (life style) ของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงคล้ายชาวตะวันตกมากขึ้น การรับเทคโนโลยีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมภายนอกอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีการรับเข้ามาในสังคมแล้วก็ย่อมที่จะเกิดการต้านกันด้านวัฒนธรรมและอุดมการณ์กับวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมเดิมของสังคม (crash of ideology) คือ ผู้คนเกิดความกลัวว่า วัฒนธรรมภายนอก (เทคโนโลยี) จะเข้ามาครอบครองความเป็นใหญ่ทางด้านวัฒนธรรม (Hegemony) ดังนั้น จึงเกิดการสร้างอุดมการณ์ขึ้นมาต่อต้านเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของตนเองเอาไว้ ซึ่งแสดงออกมาทางทัศนคติของคนในสังคมนั้นเอง จึงเห็นได้ว่า เกิดความคิดและทัศนคติที่ว่าเทคโนโลยีเป็นตัวอันตราย เป็นสิ่งที่ไร้ชีวิตจิตใจ แห้งแล้งทางจิตวิญญาณและเป็นตัวรุกรานธรรมชาติ ทำลายชนบท ดังนั้นจึงสังเกตเห็นได้ว่า ศิลปินหลายรายมีความคิดเช่นนี้ซึ่งทำให้ศิลปินหลีกเลี่ยงและปฏิเสธที่จะใช้สื่อเทคโนโลยีด้วยตัวเอง ทัศนคติเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานวิดีโอ อาร์ต จะเติบโตได้ยากต่อไป ซึ่งทางแก้ไขนั้นย่อมต้องเป็นหน้าที่ของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับมหภาคหรือการศึกษาเฉพาะทางศิลปะ และกระตุ้นให้เกิดการสร้างทัศนคติในแนวใหม่คือ เทคโนโลยีจะเป็นตัวอันตรายหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ การนำไปใช้ของมนุษย์มากกว่าที่ตัวเทคโนโลยีจะสร้างอันตรายหรือเป็นตัวรุกรานโดยตัวมันเองได้ การปรับปรุงการศึกษาจะช่วยให้เกิดการตระเตรียมความเข้าใจของผู้คนและพัฒนาบุคคลให้เท่าทันกับสภาพของขณะปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนาสังคมให้คสมัยใหม่นั้นก็ย่อมที่จะต้องพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาการรวมถึงบุคคลไปด้วยพร้อม ๆ กัน การใช้เทคโนโลยีและวิทยาการจึงจะถูกใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และสมบูรณ์

พร้อม ในกรณีของงานวิดีโอ อาร์ต นั้น การศึกษาก็มีส่วนช่วยในการเจริญเติบโตได้เป็นอย่างมากและเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ให้กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับงานศิลปะ ถ้ามีการเรียนการสอนและอุปกรณ์เครื่องมือให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติแล้ว ผู้เรียนก็จะเกิดความคุ้นเคย และจะมีทัศนคติในทางบวกต่อเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดความสนใจและนำไปสู่การปฏิบัติค้นคว้าสร้างสรรค์ต่อไป การเจริญเติบโตของงานวิดีโอ อาร์ต จึงขึ้นอยู่กับทัศนคติที่แก้ไขได้ด้วยการทดลองจริงให้เห็นประจักษ์ และการศึกษาในสถาบันการศึกษาศิลปะ เพื่อเป็นการสร้างความรู้และการเตรียมพร้อมให้กับศิลปินต่อไป

อนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต : การมองจากความร่วมมือระหว่างศิลปินและช่างเทคนิค

อนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต นั้น ไม่อาจจะฟังหรือคาดเดาทำนายได้จากศิลปินแต่เพียงประการเดียว ในเมื่อสื่อวิดีโอนั้นมีลักษณะพิเศษแปลกแยกออกไปจากสื่อศิลปะอื่น ๆ ซึ่งมีกลุ่มบุคคลที่มีความชำนาญพิเศษในศาสตร์ของการควบคุมและการทำงานกับเครื่องวิดีโอ นั่นก็คือช่างเทคนิค ซึ่งมีความสามารถและความรู้ในการใช้งานเครื่องวิดีโอ, การตัดต่อ, การทำเอฟเฟ็ค และความรู้ในด้านเทคนิคอื่น ๆ ถ้ามีการร่วมมือกันระหว่างศิลปินและช่างเทคนิคในการสร้างงานวิดีโอ อาร์ต ซึ่งหมายถึงการผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของศิลปินกับความรู้ด้านเทคนิค ด้านเครื่องมือของช่างเทคนิค งานวิดีโอ อาร์ต ก็จะมีหนทางเจริญเติบโตได้ ในประวัติศาสตร์ศิลป์ก็มีปรากฏการณ์การร่วมมือระหว่างศิลปินและช่างเทคนิคมาก่อนซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะที่ทรงพลังและมีความแปลกใหม่ เนื่องจากเป็นการรวมพลังสมองของบุคคลที่มีความสามารถต่างกัน 2 กลุ่ม อย่างเช่น ช่วงทศวรรษที่ 60 ศิลปินป๊อปอาร์ต โรเบิร์ต รัชเชนเบิร์ก และนักวิทยาศาสตร์ บิลลี คลูเวอร์ (Billy Kluver) ได้จัดตั้งสมาคมการร่วมมือระหว่างศิลปินและช่างเทคนิคชื่อ สมาคม Experiments In Art & Technology หรือ อีเอที (E.A.T.) และในปี 1967 สมาคมอีเอที ได้สร้างงานศิลปะประสานเทคโนโลยีในงานเอกซ์โปที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสร้างผลงานที่แปลกใหม่และยิ่งใหญ่ให้กับวงการศิลปะ และในปี 1971 ก็ได้

มีการร่วมมือกันระหว่างศิลปินและช่างเทคนิคอีกงานหนึ่งในนิทรรศการศิลป์ "Art & Technology" ในลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีศิลปินที่มีชื่อเสียงเข้าร่วมงานมากมาย เช่น แอนดี้ วอร์ฮอล, โรเบิร์ต วิทแมน, เคลย์ โอเดนเบิร์ก, รอย ลิชเซนสไตน์, ริชาร์ด เซรา และศิลปินอื่นอีกมากมาย ความร่วมมือดังกล่าวได้ก่อให้เกิดแนวคิดที่ว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและศิลปะสามารถเกื้อกูลกันและกัน ก่อให้เกิดผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ปรากฏการณ์ดังกล่าวถ้ามีในสังคมไทยก็จะเกิดผลที่ประโยชน์และจะเป็นหนทางไปสู่ผลงานศิลปะที่มีความก้าวหน้าแปลกใหม่ เป็นอย่างมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลงานการวิจัยนี้เป็นการศึกษาในเรื่องการใช้สื่อของศิลปินร่วมสมัยในประเทศไทย โดยเน้นที่สื่อวิดีโอซึ่ง เป็นสื่อที่มีการนิยมใช้ภายในครัวเรือนกันมาก การนำสื่อวิดีโอมาใช้ของศิลปินนั้นจะออกมาในรูปแบบของงานวิดีโอ อาร์ต ซึ่งเป็นรูปแบบงานศิลปะร่วมสมัย มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2508) และขยายความนิยมออกไปในประเทศทางทวีปยุโรป มีการคาดเดาได้ว่าวิดีโอ อาร์ต เริ่มมีในประเทศเมื่อประมาณ พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบันมีงานศิลปะวิดีโอ อาร์ต ในวงการศิลปะไทยอยู่ไม่เกิน 5 งาน งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาแนวโน้มในอนาคตของงานวิดีโอ อาร์ต ด้วย โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ศิลปินกลุ่มที่ใช้สื่อวิดีโอทำงานวิดีโอ อาร์ต คือ ผศ.อภิรักษ์, คุณวสันต์ และ อ.ยงเกียรติ และกลุ่มศิลปินที่ไม่ได้ใช้สื่อวิดีโอในการทำงานอีก 10 ราย ต่างก็อยู่ภายในระบบสังคมเดียวกัน ดังนั้น ปัจจัยระดับมหภาคหรือระดับสังคมจึงมีผลคล้ายคลึงกันต่อศิลปินทั้ง 2 กลุ่ม คือ ในเรื่องของยุคข่าวสารข้อมูลหรือยุคคลื่นลูกที่สามนั้น การไหลเวียนของภาคสารสนเทศยังไปไม่ถึงทั่วถึงทำให้ศิลปินขาดข้อมูล ขาดความรู้ โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องวิดีโอ อาร์ต ซึ่งมีข้อมูลผ่านเข้ามาน้อย และอยู่ในแวดวงจำกัด และข้อมูลมักจะเป็นภาษาต่างประเทศซึ่งยิ่งทำให้การส่งถ่าย

และการรับข้อมูลติดขัดในด้านภาษาและความเข้าใจ ศิลปินที่ทำงานวิดีโอ อาร์ต ได้ จึง เป็นศิลปินที่ได้เดินทางไปยังแหล่งข้อมูลโดยตรงคือผ่านการศึกษาจากต่างประเทศ หรือเดินทางไปต่างประเทศมากกว่าที่จะได้รับข้อมูลในประเทศไทย แต่ศิลปินในยุค นี้ก็สามารถรับรู้ถึงอำนาจของสื่อสมัยใหม่และการสื่อสารมวลชนได้ ซึ่งมีศิลปินหลาย รายนำเนื้อหาตรงนี้หรือนำข้อมูลที่ได้จากการสื่อสารมวลชนไปสร้างเนื้อหางานศิลปะ ในเรื่องของยุคเทคโนโลยีนั้น ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยขาดกระบวนการแยกทาง โลกออกจากทางศาสนา (Secularization) สังคมไทยจึงมิใช่สังคมผู้ริเริ่มสร้าง เทคโนโลยี แต่เป็นผู้นำเข้าและมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีก่อนไปในทางลบ การรับ งานวิดีโอ อาร์ต มานั้นจึงเป็นการรับนวัตกรรมของตะวันตก ตามกระบวนการประสม กลมกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) อันเป็นลักษณะเด่นของ สังคมไทย

2. ผลการวิจัยพบว่า ถึงแม้ว่าศิลปินทั้ง 2 กลุ่มจะอยู่ภายในกรอบปัจจัย ระดับมหภาคเดียวกันก็ตาม มีทัศนคติคล้ายคลึงกันก็ตาม แต่การเลือกใช้สื่อต่างกัน ซึ่งเกิดมาจากลักษณะเฉพาะของปัจเจกบุคคล เช่น แนวความคิด, ความชอบของ ศิลปิน, ภูมิหลัง, การศึกษา, ประสบการณ์และปัจจัยเอื้ออำนวยการผลิตที่แตกต่าง กัน เนื่องจากศิลปินแต่ละรายมีทุนไม่เท่ากัน มีความพร้อมไม่เท่ากัน มีความรู้ ความชำนาญไม่เท่ากันและมีความชอบไม่เหมือนกัน

3. ผลการวิจัยพบว่า การที่สังคมไทยไม่ใช่สังคมผู้ผลิตเทคโนโลยีแต่ เป็นผู้นำเข้า การใช้สื่อวิดีโอของศิลปินจึงเป็นการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ในสังคมไป โดยปริยายและเกิดจากการได้พบเห็น หรือได้ศึกษางานวิดีโอ อาร์ต ในต่าง- ประเทศจึงนำกลับมาทดลองทำ

4. สภาพการศึกษาและวงการศิลปะยังไม่มีการเตรียมพร้อมในระดับ พื้นฐานสำหรับงานวิดีโอ อาร์ต และการเตรียมพื้นฐานความรู้สำหรับศิลปินที่จะ ผลิตงานที่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากยังไม่มีสถาบันการศึกษาศิลปะใดมีการเรียน

การสอนในศาสตร์นี้ และวงการศิลปะยังไม่มีความตื่นตัวและการให้ความสำคัญกับศิลปะในลักษณะนี้

5. อนาคตของวิดีโอ อาร์ต ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่จะมีส่วนสร้างให้งานศิลปะวิดีโอ อาร์ต มีการเจริญเติบโต เช่น สถาบันการศึกษาศิลปะมีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนการศึกษาในระดับมหภาคมีการพัฒนาให้เท่าเทียมกับสภาพความก้าวหน้าของสังคมซึ่งจะมีส่วนเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีและวิทยาการ รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม, การพัฒนาในวงการศิลปะและศิลปิน ตลอดจนการแพร่กระจายและความนิยม ใช้สื่อวิดีโอด้วย

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. เนื่องจากผู้วิจัยมีเวลาจำกัดในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จึงไม่สามารถที่จะครอบคลุมไปถึงศิลปินรายอื่น ๆ มากกว่านี้ ซึ่งก็จะช่วยให้ค้นคว้าข้อมูลได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยชั้นนี้มุ่งความสนใจไปที่การใช้สื่อวิดีโอแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น งานวิจัยจึงขาดมิติทางด้านศิลปะไป โดยผู้วิจัยมีเวลาจำกัดซึ่งถ้ามีการค้นคว้าสาเหตุการใช้สื่อของศิลปินโดยวิเคราะห์ตามพื้นฐานทางด้านศิลปะที่จะได้ผลการวิจัยที่แตกต่างออกไปอีก

3. งานวิจัยชั้นนี้มีลักษณะคาบเกี่ยวกันระหว่างแนวคิดทางด้านสื่อมวลชนและเนื้อหาทางด้านศิลปะ แต่เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะที่ใช้สื่อสมัยใหม่ในสังคมไทยมีน้อยมาก ข้อมูลที่ใช้จึงอิงจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากต่างประเทศ จึงทำให้นเนื้อหาทางด้านศิลปะในบางส่วนมีข้อจำกัด

ข้อเสนอแนะ

1. การวิเคราะห์การเลือกใช้สื่อของศิลปินนั้น ผู้วิจัยได้พยายามวิเคราะห์ให้ครอบคลุมทั้งทางด้านสังคม, วัฒนธรรมและตัวศิลปิน ในการวิเคราะห์เหตุผลจากตัวศิลปินนั้น ถ้ามีการวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยาของตัวศิลปิน เนื่องจากศิลปะนั้นเป็นการแสดงออกทางด้านจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ดังนั้น ถ้ามีการใช้จิตวิเคราะห์ศึกษาเหตุผลจากตัวศิลปินด้วย ก็จะช่วยให้งานสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ผู้วิจัยไม่ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาทางวิดีโอ อาร์ต แต่มุ่งประเด็นไปที่การค้นหาเหตุผลของตัวศิลปินผู้ทำงานซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผู้ส่งสาร (sender) ถ้ามีการวิเคราะห์เนื้อหาสาร (content/message) และวิเคราะห์ผู้รับสารหรือผู้ชมงานด้วย ก็จะเป็นงานวิจัยที่มีความหลากหลายมากขึ้น

3. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์สื่อวิดีโอโดยเฉพาะ ซึ่งถ้ามีการวิเคราะห์สื่อศิลปะอื่น ๆ ที่ศิลปินใช้กันอยู่อย่างมากมาย ในแนวคิดสื่อสารมวลชนก็จะได้อ่านงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) และมีความแปลกใหม่

งานศิลปะมีอยู่เคียงคู่กับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อันเป็นเหตุชี้ให้เห็นได้ว่า มนุษย์มีความปรารถนาที่จะสะท้อนภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมของตนเอง โดยผ่านการแสดงออกทางความรู้สึกเสมอมา ภาพงานศิลปะของมนุษย์ถ้าแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตที่ผูกพันกับการไต่ล่าและอาณาจักรของสัตว์ป่า ภาพงานศิลปะของไมเคิลแองเจโลแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาสูงสุดที่มนุษย์จะพึงมีต่อพระผู้เป็นเจ้า ภาพงานศิลปะของพวกเอกซ์เพรสชันนิสต์แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมที่ปั่นป่วนและสภาวะจิตที่ดิ้นรนเดือดร้อน และภาพงานศิลปะปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายกระแสของสังคมปัจจุบัน และการมีปฏิกริยาในเชิงลบต่อเทคโนโลยีที่รุกรานชนบทและสังคมหากงานวิดีโอ อาร์ต เป็นหนึ่งในงานศิลปะที่แสดงได้ว่าถึงแม้

มนุษย์จะมีความกลัวและความชิงชังพลังอำนาจความขาดไร้วิญญาณของ เทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีก็เป็นเพียงเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์กับศิลปะ อันเป็นภูมิปัญญาอันละเอียดอ่อนของมนุษย์ได้เช่นกัน รูปแบบงานศิลปะอย่างวิดีโอ อาร์ต ที่ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีมาเป็นสื่อถ่ายทอดความเป็นศิลปะนั้นสามารถมีนัยยะบอกได้ว่าสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีที่แทรกซึมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ กิจกรรมของมนุษย์แม้แต่ศิลปะ งานวิดีโอ อาร์ต เป็นรูปแบบงานที่ถือกำเนิดในประเทศตะวันตก เมื่อมีการถ่ายทอดความรู้ยังประเทศไทย รูปแบบงานวิดีโอ อาร์ต จึงได้มีอยู่บ้างในวงการศิลปะไทย แต่เนื่องจากสภาพสังคม, บุคลากร และลักษณะทางวัฒนธรรมของสังคมไทยยังมีอุปสรรคอยู่มากสำหรับงานศิลป์ประเภทนี้ ดังนั้น งานวิดีโอ อาร์ต ในเมืองไทยจึงมีอัตราการเติบโตที่เชื่องช้าและไม่ต่อเนื่องเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม งานวิดีโอ อาร์ต อาจจะมีหนทางเติบโตได้อีกในอนาคตถ้าศิลปินมีความต้องการที่จะทำ, ราคาเครื่องมือถูกลง และสถาบันการศึกษา มีการเรียนการสอน งานศิลปะ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าอยู่ในตัวของและมีคุณค่าทางใจ, คุณค่าทางความรู้ต่อผู้ชมและสังคมเสมอมา งานศิลปะอย่างวิดีโอ อาร์ต ก็มีคุณค่าในตัวของมันเองเช่นกัน เป็นคุณค่าของสุนทรียะรูปแบบใหม่และ เป็นสิ่งแสดงภูมิปัญญาของมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีซึ่งสามารถทำให้เทคโนโลยีมีคุณค่าทางด้านจิตใจขึ้นมาได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย